

UWARUNKOWANIA DOTYCZĄCE WDRAŻANIA ZAKŁADOWEJ KONTROLI PRODUKCJI W SEKTORZE MŚP

Piotr GRUDOWSKI, Magdalena KAŁUŻNA

Streszczenie: Zakładowa Kontrola Produkcji (ZKP) to branżowy system jakości, dedykowany producentom wyrobów budowlanych. System ten został ustanowiony 29 lat temu w Unii Europejskiej. W polskim systemie prawnym jest obecny od 2004 roku, przy czym w zgodzie z przepisami UE podlega zmianom i jest nowelizowany w ramach ustawy. Celem autorów przyjętym w niniejszym opracowaniu jest identyfikacja uwarunkowań wdrażania ZKP oraz newralgicznych obszarów ZKP w sektorze MŚP. Praktyczne rozwiązania dotyczące zastosowania wymagań ZKP wymagają w tej grupie przedsiębiorstw dedykowanego podejścia a niezgodności z tym związane mogą spowodować szczególnie dotkliwe konsekwencje dla mniejszych producentów.

Słowa kluczowe: Zakładowa Kontrola Produkcji, deklarowanie właściwości użytkowych, oznakowanie CE, znak budowlany, małe i średnie przedsiębiorstwa

1. Wprowadzenie

Zasady wprowadzania do obrotu lub udostępniania na rynku Unii Europejskiej wyrobów budowlanych oraz zasady kontroli tych wyrobów wprowadzonych do obrotu lub udostępnianych na rynku określone zostały przez dyrektywę Rady Wspólnoty Europejskiej w sprawie ujednoczenia przepisów prawnych krajów członkowskich dotyczących wyrobów budowlanych (89/106/EWG) z 21 grudnia 1988 r. W dniu 24 kwietnia 2011 weszło w życie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 z dnia 9 marca 2011 r. ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę Rady 89/106/EWG (CPR). Odniesienia do uchylonej dyrektywy należy traktować jako odniesienia do rozporządzenia CPR [1]. Określenie „rozporządzenie CPR” - odnosi się właśnie do rozporządzenia w sprawie wyrobów budowlanych (Construction Products) nr 305/2011.

W Polsce zasady wprowadzania do obrotu lub udostępniania na rynku krajowym wyrobów budowlanych oraz zasady kontroli wyrobów budowlanych wprowadzonych do obrotu lub udostępnianych na rynku, określone zostały w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz. U. 2004 nr 92 poz. 881 z późn. zm.).

Początkowo, wraz z uzyskaniem przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej, a tym samym otwarciem się rynku wyrobów budowlanych, okazało się, że występują liczne wątpliwości i sprzeczności dotyczące sposobów legalnego wprowadzania wyrobów do obrotu i stosowania. Obok istniejącego wcześniej systemu krajowego pojawił się bowiem równoległe system europejski [2].

Dzięki zmianom wprowadzonym przez zapisy ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o wyrobach budowlanych, ustawy – Prawo budowlane oraz ustawy o zmianie ustawy o wyrobach budowlanych oraz ustawy o systemie oceny zgodności (Dziennik Ustaw 2015, Poz. 1165), obowiązujące w Polsce zasady dotyczące

wprowadzania na rynek wyrobów budowlanych stały się w końcu spójne z zasadami europejskimi.

Wprowadzenie do obrotu oznacza udostępnienie po raz pierwszy wyrobu budowlanego na rynku unijnym, zaś udostępnianie na rynku oznacza każde dostarczanie wyrobu budowlanego w celu dystrybucji lub zastosowania na rynku unijnym w ramach działalności handlowej, odpłatnie lub nieodpłatnie [1]. To znaczy, że wymogi, które dotyczą momentu udostępnienia wyrobu na rynku dotyczą także momentu wprowadzenia go do obrotu, lecz nie odwrotnie [3].

Aby wprowadzić wyrób budowlany do obrotu, producent, na podstawie oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych przeprowadzonych zgodnie z jednym z systemów oceny i weryfikacji określa typ wyrobu, prowadzi zakładową kontrolę produkcji, sporządza deklarację właściwości użytkowych/krajową deklarację właściwości użytkowych, a następnie umieszcza znakowanie CE na wyrobie bądź znakuje go znakiem budowlanym.

W niniejszym artykule zaprezentowano oparte na analizie bieżących uwarunkowań związanych z wprowadzaniem ZKP wyniki badań przeprowadzonych przez autorów w formie wywiadów pogłębionych w wybranych polskich małych i średnich przedsiębiorstwach wytwarzających stolarkę budowlaną. Celem badań była identyfikacja uwarunkowań wdrażania ZKP oraz newralgicznych obszarów ZKP w sektorze MŚP a w jej następstwie wskazanie kierunków koniecznych działań umożliwiających poprawę efektów stosowania tych systemów.

2. Spełnienie wymagań zakładowej kontroli produkcji w świetle wyników badań

Termin „Zakładowa Kontrola Produkcji” wprowadzony został przez dyrektywę 89/106/EWG. W dokumencie tym zdefiniowano go jako stałą wewnętrzną kontrolę produkcji prowadzoną przez producenta. Wszystkie jej elementy, wymagania i przepisy przyjęte przez producenta powinny być w sposób systematyczny dokumentowane poprzez zapisywanie zasad i procedur postępowania. Taki system dokumentowania kontroli produkcji powinien gwarantować jednolitą interpretację metod zapewnienia jakości i umożliwić sprawdzenie osiągnięcia wymaganych cech wyrobu oraz skuteczność działania systemu kontroli produkcji [4].

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 uprościło definicję ZKP. Obecnie ZKP określa się jako udokumentowaną stałą i wewnętrzną kontrolę produkcji w zakładzie produkcyjnym zgodnie ze stosownymi zharmonizowanymi specyfikacjami technicznymi dotyczącymi poszczególnych kategorii wyrobów budowlanych [1].

Pierwszy raz w prawodawstwie polskim ZKP określono w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie sposobów deklarowania zgodności wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym (Dz. U. 2004 r. Nr 198, poz. 2041). Wydane w dniu 17.11.2016 Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa w sprawie sposobu deklarowania właściwości użytkowych wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym zharmonizowało definicję ZKP z Rozporządzeniem nr 305/2011, gdzie również system ten jest określony jako udokumentowana, stała i wewnętrzna kontrola produkcji w zakładzie produkcyjnym zgodnie ze stosownymi krajowymi specyfikacjami technicznymi [5].

Zakładowa kontrola produkcji stanowić powinna narzędzie wspierające podejmowanie skutecznych decyzji, pozwalające w jasny sposób ustalić kiedy proces produkcyjny

przebiega poprawnie, a kiedy nie [6]. Nazywa się ją także wewnętrznym zapewnieniem jakości [7].

System ZKP nazywany jest także często potocznie „małym ISO 9001”. System jakości wg normy ISO w praktyce obejmuje zazwyczaj ogół działań organizacji, natomiast system ZKP – tylko taki zakres, jaki jest zdefiniowany w odpowiednim dokumencie odniesienia [8]. Fundamentem ZKP, podobnie jak w przypadku systemu zarządzania jakością zgodnego z wymaganiami normy ISO 9001 jest to, aby zapewnić zgodność zadeklarowanych przez producenta cech wyrobu budowlanego zgodnych z wymaganiami określonej specyfikacji technicznej [9]. Podstawową różnicą między tymi systemami jest cel ich wdrożenia w przedsiębiorstwach – podczas, gdy system wg normy ISO 9001 jest wdrażany dobrowolnie, ZKP jest wymuszone poprzez ustawodawstwo unijne i krajowe.

Zakładowa kontrola produkcji łączy sposoby działania oraz środki umożliwiające utrzymanie i kontrolę zgodności wyrobu ze specyfikacjami technicznymi. Jej skuteczne wprowadzenie można osiągnąć przez odpowiednio zaprojektowane i nadzorowane działania dotyczące kontroli i badań surowców i materiałów składowych, procesów technologicznych, urządzeń pomiarowych, maszyn i urządzeń produkcyjnych oraz wyrobów gotowych, w tym ich właściwości materiałowych, jak i poprzez wykorzystanie uzyskanych w ten sposób wyników w działaniach korygujących [10]. Newralgicznymi obszarami ZKP są zatem przede wszystkim te, które mają największy wpływ na zapewnienie stałości deklarowanych właściwości użytkowych wyrobów – zasoby (personel, infrastruktura – maszyny i urządzenia, wyposażenie pomiarowo-kontrolne), surowce, proces produkcji, postępowanie z wyrobem gotowym.

Konsekwencją niezgodności w obszarze wymagań dotyczących ZKP może być, oprócz oczywistego obniżenia jakości wyrobu, a co za tym idzie utraty zaufania klienta, np. zawieszenie czy cofnięcie certyfikatu stałości właściwości użytkowych bądź zgodności systemu zakładowej kontroli produkcji, Certyfikat jednak nie dla każdego wyrobu jest wymagany i nie każdego producenta konsekwencja ta dotyczy. Natomiast każdy przedsiębiorca wprowadzający do obrotu wyroby budowlane podlega nadzorowi prowadzonemu przez inspektoraty Nadzoru Budowlanego, który może nakładać na producentów konkretne kary pieniężne.

O ile weryfikacja właściwości użytkowych przez organy zewnętrzne może być procesem skomplikowanym, bo wymagającym przeprowadzenia badań w uprawnionych laboratoriach, to kontrola deklaracji właściwości użytkowych, oznakowania czy informacji towarzyszących oznakowaniu jest czynnością prostą.

Ustawa o wyrobach budowlanych w rozdziale 6a przywołuje konkretne, stosunkowo wysokie (szczególnie dla MŚP) kary pieniężne, co, w odniesieniu do producentów wyrobów budowlanych, zostało przedstawione w tabeli 1.

Wdrożenie wymagań rozporządzenia CPR jest już przedmiotem badań i ocen. Jak zauważają przedstawiciele Instytutu Techniki Budowlanej, dzięki wymogom rozporządzenia CPR wszystkim wyrobom w całym łańcuchu dostaw towarzyszą informacje o deklarowanych przez producenta właściwościach użytkowych. Służy to ułatwieniu dokonywania przez ich odbiorców świadomych wyborów i możliwości porównania oferty rynkowej również pod kątem walorów technicznych [12].

Zagrożeniem mogą być sprzeczne interpretacje wymagań prawnych i normalizacyjnych na rynku. W kilku krajach członkowskich stosowane są znaki krajowe wbrew zasadom przedstawionym w rozporządzeniu CPR. Krajowe procedury i oceny *ex ante* dotyczące obszaru zharmonizowanego są niedozwolone [13]. Wyniki ankiet i warsztatów

Tab. 1. Wysokość kar pieniężnych nakładanych na producentów za naruszenie przepisów Ustawy o wyrobach budowlanych

Kwota kary [PLN]	Naruszenie wymagań
100 000	wprowadzanie do obrotu wyrobu budowlanego nienadającego się do zamierzonego zastosowania w zakresie zadeklarowanych właściwości użytkowych
	umieszczanie oznakowania CE albo znaku budowlanego na wyrobie budowlanym, który nie posiada właściwości użytkowych określonych w deklaracji właściwości użytkowych lub krajowej deklaracji
20 000	wprowadzanie do obrotu wyrobu budowlanego podlegającego obowiązkowi oznakowania CE lub znakiem budowlanym bez tego oznakowania
	nie dopełnianie obowiązku sporządzenia i przechowywania deklaracji właściwości użytkowych, krajowej deklaracji, dokumentacji technicznej, lub sporządzanie ich niezgodnie z wymaganiami określonymi odpowiednio w przepisach rozporządzenia nr 305/2011 albo przepisach przedmiotowej ustawy
	przy zobowiązaniu do przechowywania próbki kontrolnej niszczenie jej, usuwanie spod zabezpieczenia, lub przechowywanie jej w warunkach niezgodnych z wymaganiami określonymi w art. 25 ust. 5 ustawy
10 000	niedopełnianie obowiązków dołączania lub udostępniania wraz z wyrobem budowlanym, podlegającym obowiązkowi oznakowania CE lub znakiem budowlanym: <ol style="list-style-type: none"> 1) informacji towarzyszącej temu oznakowaniu wraz z informacją umożliwiającą identyfikację wyrobu budowlanego lub 2) kopii deklaracji właściwości użytkowych albo krajowej deklaracji, lub 3) instrukcji stosowania, instrukcji obsługi lub informacji dotyczących bezpieczeństwa użytkowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie [11]

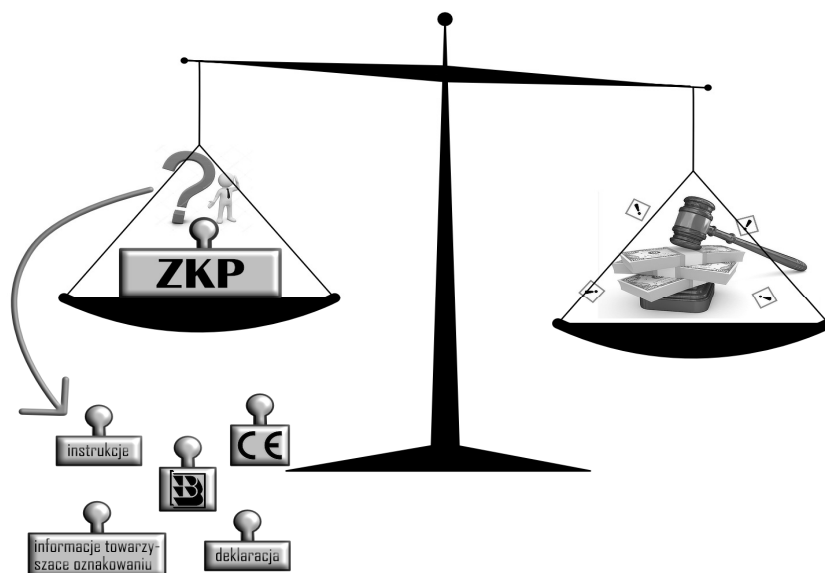
prorowadzonych podczas realizacji badań nad Rozporządzeniem (UE) nr 305/2011 wskazały, że nie zawsze informacje zawarte w deklaracji właściwości użytkowych pokrywają się z tymi, które wiążą się z oznakowaniem CE [14]. Analiza danych z wiarygodnych źródeł pokazuje, które kwestie są najbardziej problematyczne dla uczestników procesu. Najczęściej zadawane pytania dotyczą znakowania wyrobów znakiem budowlanym „B”, które są najprawdopodobniej wynikiem krajowych regulacji stale dostosowywanych do CPR. Również bardzo problematyczne są dla tych podmiotów kwestie związane ze stosowaniem znakowania CE i spełnienia zobowiązań nałożonych na producentów przez CPR [15].

Wdrożenie wymagań nowego rozporządzenia krajowego (Dz. U. 2016, poz. 1966) jest obszarem dopiero rozpoznawanym w praktyce gospodarczej. Dlatego też w okresie lutego-sierpnia 2017 autorzy przeprowadzili badania pilotażowe w formie wywiadów pogłębionych u producentów stolarki budowlanej (okna i drzwi), reprezentujących sektor

MŚP (liczba zatrudnionych mniejsza niż 250). W grupie 27 badanych przedsiębiorstw, w 13 stwierdzono następujące nieprawidłowości związane wydawaniem krajowych deklaracji właściwości użytkowych i oznakowaniem znakiem budowlanym:

- brak krajowej deklaracji właściwości użytkowych wyrobu certyfikowanego i wprowadzanie do obrotu - **1 przypadek**,
- nie stosowanie wzoru deklaracji zgodnego z Załącznikiem 2 do rozporządzenia – **7 przypadków**,
- powołanie się w deklaracji na krajowy certyfikat zgodności/stałości właściwości użytkowych i jednostkę certyfikującą w odniesieniu do wyrobów nie objętych certyfikacją – **3 przypadki**,
- przywołanie w deklaracji nieaktualnego certyfikatu – **2 przypadki**,
- nie umieszczenie przy oznakowaniu wyrobu znakiem budowlanym dwóch ostatnich cyfr roku, w którym znak budowlany został po raz pierwszy umieszczony na wyrobie budowlanym - **5 przypadków** (wymaganie weszło w życie z dniem 01.10.2017, po tej dacie wywiady przeprowadzono u 9 producentów).

Badanie pilotażowe wykazało, że u blisko połowy producentów poddanych badaniu wystąpiły nieprawidłowości związane z sporządzaniem krajowych deklaracji właściwości użytkowych i załączaniem kompletnej informacji towarzyszącej znakowi budowlanemu. Kompleksowo problem ten zbadać będzie można po upływie dłuższego czasu od momentu wejścia w życie omawianych wymagań, czyli np. po upływie 1 roku (czerwiec 2018). Jednakże już wynik uzyskany w tej niewielkiej próbie małych i średnich firm budowlanych może rodzić duże obawy co do jakości deklarowania właściwości użytkowych wyrobów budowlanych przez ich producentów. Na rysunku 1 przedstawiono znaczenie, jakie mają deklaracja zgodności, oznakowanie wyrobu i dokumenty mu towarzyszące. Brak odpowiedniej dokumentacji i oznakowania, nawet pomimo sprawnie funkcjonującego systemu ZKP, może skutkować nałożeniem sankcji finansowych.

Rys. 1. Znaczenie oznakowania i dokumentacji wyrobu budowlanego
Źródło: opracowanie własne

Aby rozwiązać wątpliwości związane z interpretacją wymagań prawnych, producenci mogą zasięgnąć informacji od organu nadzoru budowlanego, specjalistycznej firmy consultingowej, czy nawet od jednostki certyfikującej, która bierze udział w procesie oceny i weryfikacji właściwości użytkowych. Nie oczekuje się od jednostek notyfikowanych oceny ani deklaracji właściwości użytkowych, ani znakowania CE, za które odpowiada wyłącznie producent. Niemniej jednak, jednostka certyfikująca zakładową kontrolę produkcji powinna informować producenta w przypadku zauważenia jakiegokolwiek błędu czy przeoczenia w deklaracji czy znakowaniu [16]. Uwagi te mają szczególne znaczenie dla firm należących do sektora MŚP, gdyż z uwagi na ich ograniczone zasoby i potencjał wsparcia muszą one realizować swoje zobowiązania w sposób odpowiedni do skali ich działalności. Niestety brakuje w Polsce dedykowanych mniejszym podmiotom rozwiązań umożliwiających optymalizację rozwiązań narzuconych przez ZKP w kontekście ich integracji z wewnętrznymi systemami zarządzania.

3. Wnioski

Zakładowa kontrola produkcji jest branżowym systemem jakości dedykowanym producentom wyrobów budowlanych. Ponieważ ZKP jest systemem, którego implementacja w przedsiębiorstwie stanowi wymóg prawny, istnieją prawne instrumenty do egzekwowania tych wymagań i wyciągania konsekwencji z ich naruszania.

Zakładowa kontrola produkcji ma prowadzić do zachowania zgodności właściwości użytkowych wyrobu, które deklaruje producent. Na podstawie informacji zawartej w deklaracji użytkownik stosuje wyrób w odpowiedni sposób, istotne jest więc, by deklaracja była zrozumiała i czytelna, a wyrób posiadał cechy w niej określone. Wpływa to bezpośrednio na bezpieczeństwo użytkowania obiektów, w których wyrób jest instalowany. Oznakowanie wyrobu znakowaniem CE bądź znakiem budowlanym jest potwierdzeniem przeprowadzenia odpowiednich ocen i weryfikacji, nie powinno więc wprowadzać w błąd użytkownika.

W ramach niniejszego artykułu zidentyfikowano uwarunkowania wdrożenia ZKP na rynku europejskim i krajowym, a także newralgiczne obszary ZKP narażone na zagrożenia wynikające z naruszenia wymagań przepisów prawnych. W odniesieniu do praktyki polskich przedsiębiorstw, gdzie zmiany w ustawodawstwie dotyczącym ZKP obowiązują od kilku miesięcy, pojawiają się zagrożenia i potrzeby znalezienia odpowiednich środków zaradczych.

Zaprezentowane w artykule uwarunkowania praktyczne oraz wyniki badań pilotażowych przeprowadzonych w polskich małych i średnich przedsiębiorstwach produkujących wyroby budowlane, zobligowanych do wprowadzenia wymagań systemu ZKP potwierdzają, że choć ta grupa podmiotów traktowana jest w świetle obowiązujących przepisów tak, jak duże organizacje, to wymaga specjalnego dedykowanego podejścia ułatwiającego odpowiednie wykorzystanie tego systemu. Z uwagi na fakt, że większość producentów wyrobów budowlanych to przedstawiciele sektora MŚP, jest to zdaniem autorów zagadnienie o dużym znaczeniu gospodarczym i ciekawy problem naukowy przyczyniający się do rozwoju teorii i praktyki nauk o zarządzaniu.

Literatura

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 305/2011 z dnia 9 marca 2011 r. ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę Rady 89/106/EEG (Dz. U. L 88/5-43 z 04.04.2011).
2. Pastuszka K., Mroczo G., Ocena zgodności wyrobów budowlanych stosowanych w ochronie przeciwpożarowej, Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej Państwowy Instytut Badawczy, Józefów 2012.
3. European Calcium Silicate Producers Association, Manufacturers Guideline to the Construction Product Regulation and its Implementation, Draft Rev 2, 29.06.2012.
4. Dyrektywa Rady z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do wyrobów budowlanych (89/106/EEG).
5. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa w sprawie sposobu deklarowania właściwości użytkowych wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym z 17.11.2016 (Dz. U. poz. 1966).
6. Šatanová A., Figuli L., Factory production control (process, interprocess, postprocess control) of wood-based panels according to standard EN 326-2, Intercathedra 28/1, 2012.
7. Brandner R., Production and Technology of Cross Laminated Timber (CLT): A state-of-the-art Report, Conference: Focus Solid Timber Solutions - European Conference on Cross Laminated Timber (CLT), At Graz, Austria, Volume: 1, May 2013.
8. Preus A., Zakładowa kontrola produkcji a norma ISO 9001, Wydawnictwo Wiedza i Praktyka sp. z o.o., Warszawa 2010.
9. Henrykowski O., ZKP w kontekście wymagań normy ISO 9001, Problemy Jakości, czerwiec 2012.
10. Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw, Guidance Paper B/Dokument Informacyjny B (dotyczący Dyrektywy 89/106/EEG) Określenie zakładowej kontroli produkcji w specyfikacjach technicznych wyrobów budowlanych, wrzesień 2002.
11. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 881 z późn. zmianami).
12. Tworek J., Wall S., Instytut Techniki Budowlanej, Ocena funkcjonowania rozporządzenia (UE) nr 305/2011 z punktu widzenia europejskiej jednostki oceny technicznej oraz jednostki notyfikowanej, VII Konferencja dla Budownictwa pod patronatem Komisji Infrastruktury Sejmu RP 14-15.04.2015.
13. European Commission, Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Regulation (EU) No 305/2011 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 laying down harmonised conditions for the marketing of construction products and repealing Council Directive 89/106/EEC, Brussels, 07.07.2016.
14. Głowacz M., (Wall S., Ocena trzech lat funkcjonowania Rozporządzenia UE nr 305/2011 (CPR). Wnioski i perspektywy zmian, Materiały budowlane, nr 12'2016 (Vol. 532).
15. Zasadziń M., Nawrot M., Improvement of the process of implementation of new product for European market - case study, Management Systems in Production Engineering 4(24)/2016.

16. Co-ordination of the Group of Notified Bodies for the Construction Products Regulation (EU) 305/2011, POSITION PAPER: Guidance on AVCP system 2+, NB-CPR/15/568r8, 29.10.2016.

Prof. nadzw. dr hab. inż. Piotr GRUDOWSKI,
Politechnika Gdańska
Wydział Zarządzania i Ekonomii, Katedra Zarządzania Jakością i Towaroznawstwa
ul. Narutowicza 11/12; 80-233 Gdańsk
e-mail: pgrudows@pg.edu.pl

Mgr inż. Magdalena KAŁUŻNA
Centrum Techniki Okrętowej S.A.
ul. Szczecińska 65; 80-392 Gdańsk
doktorantka na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej
e-mail: kaluzna.magdalena@wp.pl